

I „Welcome home, Sir,“ povedal úradník pri pasovej kontrole na londýnskom letisku. Simon Leyland sa naňho pozrel tak, ako hľadáme na niekoho, kto práve povedal niečo dôležité, niečo, čo človeka zasiahne. Vzal si pas. „Thank you,“ povedal, „thank you very much“. Pomaly kráčal letiskovou chodbou k eskalátoru smerom nadol, k výdaju batožiny. Sem-tam ustúpil, zastavil sa a pozoroval všetko tak, akoby to videl prvýkrát. Na schodoch listoval v pase a zastal na fotografii. Naposledy si ju prezeral vo svojej kancelárii v Terste. Vtedy to bola fotografia niekoho, kto už nemal nijakú budúcnosť. Teraz z nej naňho hľadel muž, ktorému sa budúcnosť znova otvárala. Ešte stále tomu nedokázal uveriť. S pohľadom upretým na fotografiu sa potkol na spodnom schode, ktorý sa práve zasúval do pevnej podlahy. Kým čakal na kufor, myslel na to, že v Terste založil pas do zásuvky k ďalším dokumentom určeným pre deti na neskôr. Sám nevedel, prečo ho vystretou rukou vtlačil medzi ostatné papiere. Ten pohyb mal v sebe akúsi konečnosť, tlak, ktorý mal čosi spečatiť. Ešte ho ani poriadne nedokončil a už cítil, aký je z toho vydesený. Vtedy bol september, slnko pieklo a vonku fúkal horúci africký vietor. Teraz bol november a lietadlo vklzalo hmlou na pristávaciu plochu.

Leyland sa priblížil k schodom dolu do metra a zastal. Zahľadel sa na žiarivé logo železníc, široký červený kruh preťatý modrým pruhom s bielymi písmenami UNDERGROUND. Mal päť alebo šesť, keď ho videl prvý raz. Cestoval s mamou vlakom z Oxfordu do Londýna, vystúpili na stanici Paddington a prestúpili na metro. Mama mu vysvetlila, že Londýnčania ho volajú *the tube* a sú pyšní, že majú najstaršie metro na svete. Vystrašene pozeral do čierneho tunelového otvoru, ku ktorému po stenách viedli hrubé káble, sčerneté od sadzí. V diaľke sa z tmy vynárali

matné žlté svetielka, boli čoraz väčšie a jasnejšie, sprevádzalo ich tajomné a hrozivé dunenie a desivo sa približovalo. Vlak napokon vystrelil z tunela, akoby šlo o prepad, burácavo vpadol do stanice, tlačiac pred sebou vzduchový vankúš, ktorý Leylanda ovalil a na nástupišti zviril všetok rozhádzaný papier. Vzduch páchol po pivnici, prachu a uhlí, a predsa ešte aj inak. Bol nasiaknutý veľkým, tajomným mestom a chlapec, držiac matku za ruku, ho vdýchol plnými pľúcami.

Leyland zišiel na nástupišťe. Heathrow bola konečná linky Piccadilly a metro tam už stálo. Nastúpil a posadil sa tak, aby videl na mapu siete podzemných železníc. Poznal ho naspamäť a nebolo stanice, na ktorej by nebol aspoň raz vystúpil. Nikdy ho neprestala fascinovať predstava, že pod týmto obrovským mestom – tak hlboko, že človek dolu zostupuje na strmých eskalátoroch nekonečne dlho – sú všade tunely a v nich stovky vlakov dennodenne v matnom svetle prerážajú začadenú tmú. Mapa londýnskeho metra doteraz visela v každej kancelárii, ktorú kedy mal. Jeho syn, Sidney, ho dlho a zbytočne presviedčal, aby si zaobstaral mobilný telefón. Napokon mu ho daroval k narodeninám a nainštaloval mu tam aj aplikáciu, ktorá ho informovala o výkyvoch londýnskeho metra. Jej notifikácie zneli ako priehľadná, pomaly padajúca kvapka, a hneď nato sa objavilo napríklad: *Central Line: two minutes delay at Bond Street*. Leyland sa toho nemohol nabažiť, telefón jednoducho nosil pri sebe aj napriek tomu, že neznášal pocit byť všade zastihnuteľný. Keď sa signál ozval v spoločnosti, vytiahol telefón a s nepreniknuteľným výrazom na tvári si prečítal: *three minutes delay in Victoria Station*. Ľudia to považovali za rozmar, ale bolo v tom niečo viac. Niekedy sa usadil na mólo s názvom *Audace*, veľké mólo v terstskom prístave, hompáľal nohami a čakal na signál z Londýna. Odišiel až vtedy, keď si ho vypočul a prečítal si odkaz. Mólo a *tube*. Keby len tak mohli byť na rovnakom mieste.

Leyland sa započúval do tlmeného klepotu kolies odchádzajúceho vlaku. Po každom dlhšom odstupe si uvedomoval, ako

veľmi mu to jemné, rytmické klepanie chýbalo. Ten zvuk mu všetko uľahčoval. V septembri, keď navždy odložil pas, si predstavil presne túto stanicu, ako na nej sedí a načúva jej zvukom. Pomyslel si, že už by mu to aj tak nepomohlo. Že už by mu nič nepomohlo. Teraz zavrel oči. Bolo to preč. Naozaj to bolo preč.

Leicester Square. Leyland sa presúval chodbami k *Northern Line*. Na nástupišti zastal pred automatom s čokoládkami Cadbury's. Pri každej návšteve Londýna tam zvykol hodiť drobné a vytiahol odtiaľ tabuľku v tmavomodrom papieri so zlatým nápisom. Pomaly si ju nechával rozplynúť v ústach, vynechal viacero spojov a zhlboka vdychoval, keď sa naň tlačil vzduchový vankúš. Pritom myslel na posledný raz a na predposledný a vybavoval si, čo sa medzitým udialo. Pravidelne si kládol otázku, *čo som urobil s časom svojho života?* Niekedy sa mu tá otázka zdala jasná a jednoduchá; hneď nato však znela celkom nezvyčajne a vôbec si nebol istý, na čo sa vlastne pýta a ako by mala znieť odpoveď. Vtedy sa v myšlienkach dostával do Terstu, presne videl každú ulicu a každý priestor, dokázal si vybaviť všetky dôležité udalosti, a napriek tomu mal znepokojujúci pocit, že to všetko nebolo celkom skutočné. Že sa to popri ňom len kĺzalo, ale nevtiahlo ho to. Ako je to možné? A naopak, keď kráčal po Terste, zdalo sa mu, akoby jeho niekdajší londýnsky život čoraz väčšmi strácal na skutočnosti. V takýchto chvíľach znel jasný signál londýnskeho metra v jeho telefóne ako vzdialená, vyblednutá spomienka, ako nejaká predstava alebo ako kus čistej fantázie. Len vtedy, keď pracoval na nejakom preklade a hodinu čo hodinu pátral po správnych slovách, bol v bezpečí pred týmto pocitom ustupujúcej a strácajúcej sa skutočnosti. Len vtedy bolo všetko v poriadku a plné prítomnosti.

Tentoraz si z automatu čokoládu nevybral. Tentoraz to malo byť inak. Tentoraz mala otázka súvisiaca s časom zaznieť nanovo. Prišiel sem, aby jej čelil úplne inak. Ako – to ešte nevedel. Warren Shawn, jeho strýko, mu odkázal dom v Hampsteade. V ostatných dňoch v Terste na to čoraz častejšie myslel a čoraz väčšmi mu pripadal ako to najlepšie miesto, kde si bude môcť premyslieť

svoju ďalšiu cestu. Sidney a Sophia si všimli jeho veľký kufor. Pri rozlúčke na letisku ukázala Sophia na jeho pas. „Nikdy si nepožiadala o taliansky,“ poznamenala. Pohladel po vlasoch dcéry, ktorá sa mala čoskoro stať lekárkou. „Neboj sa, vrátim sa,“ povedal. Keď sa lietadlo odlepilo od zeme, pozrel dolu a pomyslel si: Dvadsaťštyri rokov. A teraz čo?

Kolesá vlaku klepali. Tottenham Court Road, Goodge Street, Warren Street, Euston. Ešte štyri zastávky po Belsize Park. Vlak vošiel do stanice. Túto poznal najlepšie zo všetkých. Tri roky tu vystupoval a nastupoval, keď býval v podkroví hotela Belsize Retreat a za babku tam pracoval ako nočný vrátnik. Bolo to pred viac než štyridsiatimi rokmi. Poznal na stanici každú banku, každú reklamu, skoro každý obklad a každú špáru v stene. Na druhej strane stanice boli dva automaty na Cadbury's, na jeho strane len jeden. Keď tu naposledy vystúpil, zbadal, že automat je poškodený a visí nakrivo. Potichu a neviditeľne stratil glanc. V sne automat upevnil naspäť. Odchádzajúc od neho sa ešte raz obzrel a bol znova nakrivo.

Vlak vošiel do stanice Hampstead a Leyland odplašil spomienku. Výťahom sa vyviezol na zahmlenú ulicu. Svetlo pouličnej lampy vytváralo nejasný, mliečny kruh. Kráčal tichými ulicami, kolieska jeho kufra hrkotali na kamennej dlažbe. Šikmo naproti domu Warrena Shawna bola čajovňa, kde strýko pravidelne, presne o štvrtej, píjaval svoj popoludňajší čaj. Leyland sa usadil do jedného z výklenkov pri okne a hľadel k domu naproti. Stál trochu od ulice, tmavý a tichý medzi holými ovocnými stromami. Je vôbec možné, že mu ten dom odteraz patrí? Warren Shawn ho kúpil, keď v štyridsiatke získal profesúru z orientálnych jazykov na School of Oriental and African Studies. Roky strávil v Oriente, v Bejrúte, v Damasku, v Isfaháne a Jeruzaleme a stal sa jedným z najmladších vymenovaných profesorov. Bolo to v tom istom roku, keď Leyland odišiel zo školy v Oxforde a ubytoval sa v hoteli Belsize Retreat. V to neskoré leto sa vybral za Warrenom Shawnom, do domu, ktorý páchol čerstvým náterom, a všade naokolo

stáli ešte nevybalené škatule plné kníh, oblepené cudzokrajnými nálepkami. Strýko sa ho nepýtal, prečo nechal školu v Oxforde, a Leyland mu bol za to vďačný. Potajme dúfal, že ho nechá bývať u seba. Už pri prvej návšteve však pochopil, že tento muž chce bývať sám. Keď neskôr ležal na posteli v podkroví hotela, uvedomil si, že sa mu to páčilo. A že sa mu vlastne páči prebývať sa samému. Na Russel Square chodil na strýkove prednášky o arabčine, perzštine a hebrejčine a aj dnes ho mal pred očami, ako si po prednáške ešte v posluchárni zapálil jednu zo svojich oválnych egyptských cigariet. Prednášky bývali predpoludním, a hoci musel bojovať s únavou po prebdenej noci, aj tak tam chodieval a Warren mu zakaždým, keď ho zbadal, krátko kývol. Raz do mesiaca ho navštívil uňho v dome, vypili si spolu čaj a strýko mu rozprával o Oriente.

Jedného dňa pribudla do obývačky veľká mapa Stredozemného mora. Vtedy Leyland odrazu povedal, že by sa rád naučil jazyky všetkých krajín hraničiacich so Stredozemným morom. Bola to spontánna myšlienka, ktorá prekvapila aj jeho samého, myšlienka, ktorá, ako si neskôr uvedomil, zahŕňala v sebe všetko, čo považoval za dôležité, myšlienka, ktorá dokonale vyjadrovala ten hlad po živote, ktorý ho vyhnal z Oxfordu. Warren Shawn sa zasmial, pozrel na mapu a potom sa zahľadel naňho. „Dalo by sa to. Viem si to u teba predstaviť. Musíš začať hneď. A nezabudni na maltčinu!“

Na susednom dome Kenneth Burke práve otvoril okno, zostal v ňom stáť a zapálil si; rozžeravený koniec cigarety vytváral v hmle rovnako jemný mliečny kruh ako pouličné lampy. Býval tam už oddávna a v posledných rokoch sa aj staral o Warrena Shawna. „On sa o všetko postará,“ povedal strýko pri poslednej Leylandovej návšteve. Burke neskôr naozaj zavolať do Terstu a oznámil mu, že Warren zomrel. Bolo to v júli, krátko po tom, ako mu doktor Leonardi oznámil jeho diagnózu. Sophia ho zastihla vo chvíli, keď si balil kufor. „Nikam nepocestuješ,“ povedala, „určite nie s touto diagnózou. Predstav si, že ťa po ceste chyť záchvat.“ Jemne ho pritisla k okraju postele a pridržala, keď sa začal triasť.

Potom mu vybalila kufor a urobila niečo na jedenie. Pred štúdiom medicíny pracovala ako zdravotná sestra a pacienti ju milovali, lebo jej pokojné a isté vystupovanie zahňalo každý ich strach. Zavolala Burkovi a vymyslela si čosi, čím otca ospravedlnila. O dva týždne neskôr prišiel list od Warrenovho advokáta, ktorým ho vyrozumel, že zdedil strýkov dom. Za bezsennej noci ho načisto prenikla túžba vidieť ho ešte raz, prejsť sa po izbách a postáť pred mapou Stredoziemného mora. Tentoraz sa vybral na letisko len s malým kufříkom a bolo to ako v nejakom sne, kde túžby dokážu vyradiť akýkoľvek odpor voči skutočnosti. Ešte ani poriadne nevošiel do haly a hlava ho už rozbolela tak, že sa na toaletách povracal. O hodinu bol už znova doma. Sophia si nič nevšimla.

Teraz tu sedel a hľadel naproti k tmavému domu. Nielen dom bol tmavý; nesvietili ani lampy vedúce k domu od záhradnej bránky. Bola to tma po konci jedného života, tma, v ktorej sa zastavil čas. Raz by rád znova všetko rozsvietil a odznova to spustil. Ale teraz ešte nie, nie hneď. Objednal si ďalší čaj a niečo na zjedenie. Dnes, keď mal znova budúcnosť, chcel svoj čas užívať márnotratne. Cítiť, ako plynie a nestarať sa o to. Cítiť, že sa neuberá bez dychu v ústrety nejakému koncu. Cítiť, že môže niečo odložiť bez toho, aby to neskôr ľutoval. Prvý deň svojho nového času strávil na kompe medzi Terstom a Muggiou. Ostal na nej celý deň a prevážal sa tam a späť, tam a späť. Pri treťom raze už sprievodkyňa ani nechcela peniaze. „*Va bene!*“ Na poslednej dennej jazde si k nemu prisadla a zapálila si cigaretu. „Vám sa táto trasa páči,“ prihovorila sa mu a pritom vyfúkla dym. „Každý raz bol ako prvý raz,“ povedal. Prekvapene sa na neho pozrela. „*Veramente?*“ Na chvíľu bol v pokušení vyrozprávať jej svoj príbeh, jej, načisto neznámej žene s vlasmi, ktoré jej protivietor obtekajúci kompu rozvíjal po tvári. Spoločne vystúpili a ešte chvíľu šli po móle vedľa seba. „*Ciao,*“ povedala a odkráčala. Po chvíli sa otočila a zamávala. Posadil sa na mólo Audace a hompáľal nohami. Keď popri ňom prechádzala loď, podržal nohy aj s topánkami v prúde a prizeral sa, ako sa mu o členky ovijajú chaluhy.

Leyland zaplatil, pomaly sa pobral k domu Kennetha Burka a zazvonil. Rozbrechal sa pes. Keď chodieval za Warrenom, niekedy vídal Burka v záhrade a zvykli sa krátko pozdraviť. Rozhnevaný chlapík, asi aj zranený, pomyslel si. Jeho bledá tvár vyzerala, že na všetkých naokolo hľadí vyzývavo, akoby všetci boli jeho protivníci. Teraz stál vo dverách neoholený, s krátkymi, na ježka vystrihanými vlasmi a privretými očami si prezeral Leylanda. „Ach, to ste vy,“ hlesol a vpustil ho dnu. Pes, boxer, pribehol a vrčal. Burke si ho prichytil. „Kľud, Billy,“ povedal. Takže tento chlapík našiel Warrena Shawna. „Ledva sa udržal na nohách, čítal už len s lupou a skoro nevychádzal z domu. Nechodil už ani do čajovne naproti. Nakupoval som mu a zavše som za ním aj zašiel. Uvariť si ešte dokázal. Odjakživa rád varil. Robil to ale čoraz menej. Povedal by som, že už mal toho dosť, že už mal všetkého dosť. Jedného večera sa u neho nerozsvietilo. Šiel som ho skontrolovať a našiel som ho na pohovke prikrytého dekou, po obede si na nej zvyčajne zdriemol.“ Burke vyzrel z okna smerom k tmavému domu. „Ako môže nejaký dom vyžarovať toľkú neprítomnosť, také prázdno. Nechcel byť pochovaný v rodinnej hrobke v Oxforde, chcel kremáciu a popol sa mal rozsypať v jeho záhrade. „Postaral som sa o to, mal som splnomocnenie.“ Burke sa na chvíľu odmlčal. „*Ako keby som nikdy nebol*, povedal, keď sme o tom hovorili. Mal v sebe čosi jemného a zároveň čosi prudkého, radikálneho. Ale to isto viete aj sám.“ Bolo počuť tikanie hodín a pes stále vrčal. „Hľadal som v jeho papieroch adresu právnicka, kvôli závetu. Inak som všetko nechal tak, ako bolo, lebo som sa potom dozvedel, že ste zdedili dom.“ Akoby trochu zaváhal a Leylandovi sa na chvíľu zdalo, že to bolo sklamaním. „Mne zanechal hotovosť, dosť veľa peňazí, skoro nič nemíňal.“

Odovzdal Leylandovi kľúče. „Keď som sa dozvedel, že prídete, zakúpil som. Keby ste niečo potrebovali, som tu.“ Ostal so psom vo dverách, až kým Leyland neodišiel. V jeho správaní nebolo odmietanie, len odstup. Keby ho chcel niekto preklenúť, netrvalo by to krátko.

2 Leyland odomkol a zasvietil. Kufor nechal v predsieni a vošiel najprv do obývačky. Mapa Stredozemného mora visela na mieste. Usadil sa do kresla, odkiaľ kedysi pozeral na mapu, a nahlas povedal svoj sen, ktorý prekvapil aj jeho samého. Znova počul Warrena Shawna: „*Viem si to u teba predstaviť; a nezabudni na maltčinu!*“ Na rozlúčku mu povedal: *Nergghu naraw lil xulxin*, dovidenia. Ešte toho istého večera šiel Leyland do čítárne Britského múzea a našiel si v Encyclopedia Britannica články o Malte a jej jazyku. Maltčina vznikla z maghrebskej arabčiny, je jediným európskym jazykom semitského pôvodu a jediný semitský jazyk, ktorý sa zapisuje latinkou. V knižnici našiel aj starú gramatiku a veľký slovník. Čítal ako v horúčke, odišiel posledný a do služby v hoteli došiel neskoro. Na druhý deň prehliadal celé mesto, kým nenašiel antikvariát, kde mali tú gramatiku a slovník. Minul na ne svoje posledné peniaze pred výplatom a v nasledujúcich dňoch sa musel uspokojiť s hotelovými raňajkami, ktoré si mohol vziať na konci zmeny. V noci sedával na recepcii a hodinu za hodinou v nich listoval. John Taylor, majiteľ hotela, chcel vedieť, čo číta. „Malta? Donedávna nám patrila. Všetci tam hovoria po anglicky. Načo sa učiť po maltsky?“ Leyland povedal, že by to chcel jednoducho vedieť; jednoducho vedieť. „Len tak?“ Len tak. „*I see*,“ odvetil Taylor a zvláštne sa naňho zadíval. Aj neskôr sa ho z času na čas pýtal na to isté. „Sardínsky? Na Sardínii predsa všetci rozumejú po taliansky.“ Chcel vedieť, ako to znie, odpovedal, a nielen ako znejú *slová*, ale chcel vedieť aj to, ako znejú *ľudia*, ako znie ich život.

Niečo na tej mape nesedelo. Leyland porozsvecoval všetky lampy v miestnosti. V tom to ale nebolo. Mapa bola tak akosi *ticho*. Povedať niečo také o geografickej mape sa, prirodzene, nedá, ale nič výstižnejšie mu nezišlo na um. Celý priestor bol ticho, celý dom, bolo to ticho, aké nastane, keď miestnosť opustí niekto, kto ho naplňal svojou prítomnosťou. Ticho, ktoré bolo zároveň prázdnotou. Mapa s dávno zožltnutými okrajmi vyzerala

ako pozostatok dávnych čias. Bolo to len tým, že už nikdy pred ňou nebude stáť s Warrenom Shawnom a nebudú počítat jazyky, ktoré ešte chýbajú? Alebo bola mapa taká tichá a nemá preto, lebo – ťažko povedať ako, ale – v novom, nečakanom čase, ktorý práve nastal, už pre ňu nebolo miesta?

Keď Leyland prechádzal cez otvorené posuvné dvere do pracovne, vŕzgali pod ním parkety. Warren raz povedal, že by o to vŕzganie nechcel prísť, lebo mu pripomína byť v Jeruzaleme, kde vŕzgali pri každom jednom kroku. Na písacom stole i na ostatných stoloch okolo kresla ležali veľké lupy. Choroba s názvom *retinitis pigmentosa* Warrenovi totiž nezvratne ničila sietnicu. Na obrazovku so zväčšenými písmenami si nedokázal zvyknúť a nepoužitú ju postupne založil knihami. Zbožňoval drahý papier s vodoznakmi a písal plniacim perom. *Buď takto, alebo vôbec*, hovorieval. Leyland si spomenul, že Kenneth Burke o ňom povedal: mal v sebe niečo jemného a zároveň niečo prudkého, radikálneho. Ako dobre poznal svojho strýka? Dlhé roky bol preňho len muž z Orientu, stále na cestách, udomácnený len vo vzdialených jazykoch, neohrozený napriek politickým nepokojom a z času na čas odosielateľ pohľadníc s cudzokrajnými známkami a pečiatkami na jeho adresu v Oxforde. Jeho otec, sir Christoph Sheldon Leyland, vysoký štátny úradník a prísny odporca indickej nezávislosti, sa so synom často prel práve v súvislosti s nezávislosťou. Napriek tomu bol naňho a na jeho svetobežníctvo tajne pyšný, a keď Warren získal profesúru, usporiadal slávnosť.

Leyland spoznal v jeho dome dve ženy. Na prvú si sotva pamätal, bola to perzská študentka, hovoril s ňou v jazyku fársí a spomínal si na ňu len ako na ženu, čo otvárala dvere a nosila im čaj; mala zvlnené vlasy a bledú, ostro rezanú tvár, nosila dlhé sukne z potlačeného hodvábu a voňala čímisi, čo vzdialene pripomínalo kadidlo. Strýko ju sledoval očami aj uprostred rozhovoru. Po rokoch z domu odrazu zmizla a spolu s ňou aj predmety, ktoré ju pripomínali. *Žijem teraz znova sám*, povedal Warren Shawn, keď v očiach svojho synovca zbadal údiv. Leyland si nebol istý, či v strýkovom hlase začul

skôr smútok, alebo úľavu. Jedno bolo isté, už sa k tomu nemienil vracaf. Až keď sa Leyland usadil v Terste a po čase znova navštívil Londýn, otvorila Warrenove dvere znova nejaká žena, štyridsiatnička, v prísnych a bezfarebných šatách, s britským panovačným tónom v hlase a zdalo sa, že Warren Shawn, ktorý sa medzičasom so svojimi hrubými dioptriami a zošedivenými vlasmi premenil na starého učenca, bol rád, keď vyšla z izby. O dva roky neskôr, pri ďalšej návšteve, opäť povedal *žijem teraz znova sám*. Leyland si, prirodzene, nemohol byť istý, že to boli presne tie isté slová ako prvý raz. Tá myšlienka sa mu však páčila a páčila sa mu aj rozhodnosť a mierny vzdor vo Warrenovom hlase, lebo – hoci sa to dá len ťažko vysvetliť – k Warrenovi akosi pristalo, aby si človek k nemu priradovoval slová, ktoré zneli ako refrén.

Leyland si váhavo sadol k stolu. Kenneth Burke naň položil najnovšiu poštu, množstvo listov a jeden balík s knihami. Leyland všetko odsunul; musí to počkať. Jeho pohľad teraz patrilo plochej škatulke okrovej farby s egyptskými cigaretami. Mali ich len na Sloane Square a Warren si ich kupoval na balíky. Arabské nápisy na nich boli pre Leylanda prvými arabskými znakmi, ktoré mu utkveli v pamäti. Warren si škatulku priviezol z návštevy v Oxforde. Leyland vtedy ešte nechodil do školy, ale čítať vedel už dávno. Očarený sa díval na cudzie znaky. „Vieš to prečítať?“ spýtal sa. Warren prikývol. *Sukun*, prečítal a vysvetlil, že to znamená pokoj. Bol to magický okamih. Nijako to nevyjadril, ani o tom nepremýšľal, len pocítil, že sa začína niečo nové, že začul novú melódiu života. Warren si to asi všimol, lebo o niekoľko dní neskôr prišla v pošte tabuľka s arabskou abecedou a obsiahlymi komentármi, ako treba vyslovovať hlásky. Leyland cvičil a cvičil a neprešiel ani týždeň a písmo ovládal. Znaky a slová, čoraz viac znakov a slov – o to šlo, o nič iné.

Vytiahol zo škatulky cigaretu, zapálil ju a hlboko do pľúc vtiahol dym z vyschnutého tabaku, až sa mu zatočila hlava. Zavrel oči. Všetko, čo kedy považoval za dôležité, boli slová. Niečo mohlo skutočne existovať až vtedy, keď to dostalo meno a keď sa to vyslovilo.

Nebolo to preto, že by to tak chcel on, prosto sa to tak stalo a už od počiatku to tak bolo. Často si prial, aby mohol zostať pri veci aj bez slov, pri veciach, pri ľuďoch, pri pocitoch a pri snoch – lenže potom sa mu do toho predsa len zamiešali slová. Vravieval, že veci dokáže zjavne prežiť až vtedy, keď ich zachytí slovami. Ľudia naňho vtedy neveriacky pozerali. Len s Liviou nikdy nepotreboval slová.

Kenneth Burke vyprázdnil chladničku a vypol ju. V skrinkách boli konzervy a ďalšie potraviny. Na riadoch a príboroch v zásuvkách boli zaschnuté zvyšky jedál, na ktoré Warren už nedovidel. Uteráky v kúpeľni museli byť ešte z obdobia, keď sa nimi utieral on. Leyland prikročil k oknu. Hmla zhustla a z Burkovho domu bolo vidieť už len obrysy. Čo tu vôbec robí? Ako si mohol myslieť, že si v tomto dome, ktorý mu bol aj napriek všetkým návštevám cudzí, vyjasní, ako bude vyzeráť jeho ďalší život? *Welcome home, sir*, povedal úradník na letisku. Znelo to ako naozaj. Prečo sa pocity tak rýchlo vytrácajú, prečo nič nepretrvá?

Na hornom poschodí nebol nikdy. Bol to svet, ktorý patril výhradne Warrenovi Shawnovi. Ale prečo cítil výčitky a prečo bolo také ťažké vyjsť po schodoch a vniknúť do toho sveta aj teraz, keď už Warrena nebolo? Vrzgal pod ním každý schod. Lak na zábradlí bol po celej dĺžke ohmataný. Pri poslednej návšteve Warren schádzal dolu schodmi pridržiavajúc sa zábradlia a všimol si, ako Leylandov pohľad klže po množstve jeho stareckých škvŕn. Keď neskôr sedeli pri čaji, z času načas si nevedojak pohládzal chrčty flakatých rúk. Rozprával mu, ako mu pred nedávnom umrel priateľ z Bejrútu. Vraj sa vybral na letisko, a keď tam už bol, zistil, že palubný lístok si má vytlačiť elektronicky, a nevedel ako. „Tak som šiel domov,“ vravel, „a letenku som vyhodil. Je koniec, pomyslel som si, a nielen s lietaním. A pritom predtým som sa nedal odradiť ničím. Ničím.“

Dvere do prvej izby boli otvorené a Leyland rozsvietil. Bola to Warrenova spálňa. Vedľa kníh na nočnom stolíku ležala lupa. Wordsworth, Coleridge, T. S. Eliot. Ako keby sa chcel na staré kolená po všetkom tom živote vo svete orientálnych jazykov uistiť